

hiptir ve günümüzde Hinduizm denilince insanların zihninde yer alan ilk figürdür.

Genel olarak ansiklopedik tarzda hazırlandığı görülen bu eser hakkında burada okuyucuların dikkatine sunacağımız son husus ise, kaynakça konusundadır. Metin içerisine serpiştirilmiş kutsal metinler (Vedalar, Upanişadlar, Puranalar) olmasına rağmen yazarın yararlandığı kaynaklar arasında Hindu kutsal metinlerinin olmaması dikkat çekicidir.

Sonuç olarak, Hindu inaniş ve kültürünün kısaca anlatılmaya çalışıldığı bu kitap, Türk insanlarını Hinduizm ve Hint kültürü konusunda bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Yazarın Hindistan'da inceleme ve gözlemlerde bulunması, Hintçe dil bilgisine sahip olması, eserin içerisinde konunun daha iyi anlaşılması için haritalar, fotoğraflar, resimler ve sembollerin yer alması, merak edilen konuların sözlük biçiminde eserin sonuna konulması eserin niteliğini arttırmaktadır. Bu açıdan, Hint coğrafyasındaki hâkim geleneğin tanınmasına yardımcı olacak bir kitap hüviyetindedir. Dolayısıyla, Hindu örf ve adetlerini ortaya koymasından ötürü, konuyla ilgili bilgisi olmayan okuyucuların faydalanabileceği mütevazı bir çalışma olarak kabul edilebilir.

Hammet ARSLAN

(Arş. Gör., DEÜ. İlahiyat Fak.)

Hakan Olgun, *Kalvinizm'de On Emir*, Ankara: Eski Yeni, 2012, 166 s.

XVI. yüzyıl Hıristiyan reformcusu John Calvin'in teolojik söylemleri çerçevesinde Eski Ahit hukukunun Hıristiyan bireyler açısından geçerliliği sorunu tarihsel bir tartışma konusudur. XVII. yüzyılda Calvinist Cenevre kentinde uygulanan Eski Ahit hukuku hükümlerinin günümüzde teonomi düşüncesiyle yeniden gündeme gel-

mesi, Yahudi hukukunun Hıristiyanlık açısından değeri ve önemi-ne dair tartışmayı tekrar öne çıkarmıştır. Hıristiyanlık tarihindeki reform hareketlerine ilişkin çalışmalarını sürdüren yazar, On Emir hükümleri merkezinde bütün Yahudi hukukunun Hıristiyanlar açısından bağlayıcılığını Kalvinist teoloji çerçevesinde ele almıştır.

Yazar, öncelikle Calvin'in "bir ahit, iki form" vurgusuna işaret etmektedir. Calvin'i kutsal metni anlamlandırma konusunda diğer Hıristiyan reformculardan ayıran en önemli yaklaşımının, "ahit" kavramı temelinde ele aldığı Kitab-ı Mukaddes'in içerik bütünlüğü olduğu ifade edilmektedir (s. 25). Buna göre Calvin açısından Tanrı'nın bütün kullarını her iki ahit metni içinde birleştiren ve "eski" ve "yeni" diye ayrıştırılmayan bir "ahit" söz konusudur. Calvin, dünyanın başlangıcından başlayıp bütün devirlerde geçerliliğini koruyan ve bağlayıcı olan aynı hukuk ve aynı doktrin temelinde ahit yapılmak sûretiyle Tanrı tarafından bir topluluk oluşturulmasının hedeflendiğini düşünmektedir. Dolayısıyla, yazarın açık bir vurguyla işaret ettiği üzere, Kalvinist anlayışa göre eski ve yeni ahit aynı "ahit" üzerine bina olmuştur. Calvin'in, iki ahit arasındaki yegâne farklılığın uygulamalarına ilişkin olduğunu fakat "bir ve aynı" öze sahip olduklarına yönelik söylemi işlenen kitapta, bütün ahit formlarının özünün Mesih olduğu ve ahitin Tanrı'nın özgür rahmeti içine yerleşmiş ve Mesih'in aracılığıyla güçlendiği düşüncesinin Calvin'in ahit teolojisinin temelini oluşturduğu ifade edilmiştir (ss. 31-32).

Kitapta Calvin'in, Eski Ahit hukukunu üç kategoriye ayırdığı dile getirilmiştir. Bu ayrım içinde yer alan seremonik hukukun İsrail'e has kültik düzenlemeleri, İsrail çadırı ve tapınağındaki tören ve ritüelleri tanzim eden kuralları, kurban ve takdimeleri gerçekleştiren ve rahiplik uygulamalarını düzenleyen şartları içerdiğine işaret edilmiştir. Eski Ahit hukukunun ikinci kategorisinde yer alan adli veya sivil kuralların ise yine eski İsrail halkının gündelik yaşamlarını düzenlemekte ve Tanrı'nın seçilmiş halkı olarak İsrailoğulları'nın nasıl yaşayacağını tanımladığı şeklinde söz edilmektedir. Eski Ahit hukukunun üçüncü kategorisinde yer alan

moral hukukun yaradılıştta insan ruhuna yerleştirilen ve doğru ile yanlışın arasındaki farkı idrak ettiren doğal bir yeteneği ifade ettiğine işaret edilmiştir (s. 71). Yazar, Calvin'in On Emir hükümleri çerçevesinde Eski Ahit hukukunu anlamlandırmasının, reformcunun hukukunun bu üçüncü boyutu tanımı çerçevesinde gerçekteştiğini ileri sürmektedir. Burada temel vurgu, hukukun üçüncü boyutunun, yani Eski Ahit'in moral hukuk kurallarının, Hıristiyanlar için bağlayıcılığını hâlen sürdürdüğüdür. Çünkü metinde sıkça vurgulandığı üzere, Calvin'e göre moral hukuk Hıristiyanlar için de doğru yaşamın değişmez kuralıdır. Bu temel izahtan sonra yazar, Calvin'in dinsel hukuk tasnifi içinde öne çıkardığı hukukun moral/ahlaki önemine işaret etmektedir. Buna göre Eski Ahit hukukunun ahlaki işlevinde yer alan ilk kullanımı politik veya sivil-dir. Hukukun bu kullanımı, toplum içinde şiddet uygulayıp yıkıcı davranışlar sergileyerek toplumsal zarar oluşturanların hukukun tehdit ve cezaları ile caydırılmasını içermektedir. Eski Ahit hukukunun ikinci kullanımı pedagojik bir misyona sahiptir. Hukukun bu fonksiyonu insanları günahının farkına vardırarak ve onlara dinsel hukukun taleplerini yerine getirme konusunda eksikliğini fark ettirmektedir. Bu kullanımı içinde hukuk, kişiye Mesih'e ve onun rahmetine götüren bir eğitimci veya rehber gibidir. Hukukun üçüncü kullanımı ise normatif bir amaç taşımaktadır. Hukukun bu üçüncü kullanımı inananlar için yaşamın bir kuralı gibidir. Bu kullanımı içinde hukuk, inananları kendi sorumluluklarına yönel-tir ve onları hayat ve kurtuluş yoluna sevk eder (ss. 71-77). Yazarın metni boyunca dikkat çektiği moral hukukun bu üçüncü kullanımı Tanrı'nın rahmetini kabul eden imanlıyı, manevi gelişimin ve kut-sanmanın ölçüsü ve aracısı olarak eğitip öğretmeyi amaçlamaktadır. Bu durumda hukuk, insanların kendilerine ulaşan rahmet için Tanrı'ya şükürlerini nasıl göstereceklerini bildiren bir rehber olmaktadır. Bu açıdan On Emir hükümlerinin, yazarın örnekleğiği davranış modelleri çerçevesinde, sadece günahkârların yerine getirmesi gereken imkânsız bir yük değil aksine mutlu ve müteşekkiri bir Hıristiyan yaşamı için sabit bir model olarak görüldüğü ortaya çıkmaktadır.

Eserde On Emir hükümlerinin açıklamasında hususunda Calvin'in hermenötik metoduna dikkat çekilmektedir. Buna göre Calvin On Emir hükümleri çerçevesinde üç hususu önermektedir: Emrin muhatabı; emrin amacı ve emrin aksi yöndeki anlamı ya da daha geniş yorumuyla yeni bir emir modu tespit etmek. Özellikle emrin karşıt anlamını keşfetme gayreti, Calvin'in On Emir hükümlerinin anlamını genişletme sürecinde özel bir yorum metoduyla ilişkilidir. *Synecdoche* olarak adlandırılan bu metot, bütünü hepsi ifade edilmek yerine bir parçasına işaret edilerek geri kalan bütünü bu parça hakkındaki hükme göre tanımlanmasıdır (s. 81). Bu sûretle dar kapsamlı bir hüküm cümlesi işaret ettiği yan anlamları ve hatta ters anlamıyla da ele alınarak söz konusu hükmün bağlayıcılık ve anlam alanı genişletilmiş olmaktadır. Bu metot uygulanarak her emrin içerdiği yasaklamalar ile her yasaklamanın işaret ettiği emrin keşfi sağlanmış olmaktadır. Bu durumda Calvin, On Emir hükümlerinin söylediğinden daha fazlasını kastettiğini ifade etmektedir. Nitekim, yazarın da sıkça örneklemediği çerçevede, söz gelimi "öldermeyiniz" emri sadece fiili cinayeti yasaklamadığı; her türlü kötü niyet ve şiddet uygulamalarının da bu yasak kapsamına alındığına dikkat çekilmektedir (s. 85).

Yazar, XVII. yüzyılda uygulanan Cenevre modelini, Calvin'in reform teolojisinin uygulama alanı olarak önemli bir tarihsel tecrübe olarak tanımlamıştır. Cenevre halkının Kalvinist reformasyonu benimseyerek On Emir hükümlerinin geçerli olduğu ve içinde yaşadıkları kente bağlılık yemini ettikleri bir toplumsal düzen oluşturduğuna dikkat çeken yazar, bu özel toplumsal ahtin, tıpkı Tanrı ile İsrailoğulları arasındaki ahitleşmeye benzeştirilerek tasarlandığını ve böylece söz konusu sosyal yapıya adeta kutsal bir zemin sağlandığını ifade etmiştir. Nitekim Cenevre kent konsili tarafından Calvin'in "Hıristiyan Dininin Kurumları" adlı eseri "hiçbir kişinin aksini iddia edemeyeceği kutsal doktrin" olarak ilan edilmiştir. Calvin bu kentte Katolik Kilise hukuku ve uygulamalarını sert bir şekilde eleştirirken Kitab-ı Mukaddes hukukuna dayalı dünyevi bir sosyal düzen kurmanın peşinde olmuştur (s. 107). Calvin'in bir müddet Cenevre'de uyguladığı bu sosyal düzenin

Yeni Ahit'in sevgi ve merhamet müjdelerinden çok Eski Ahit'in sınırlayan, yasaklayan ve cezalandıran kurallarına tâbi olmak üzere tasarlandığı görülmektedir. Yazar, dini yargı örnekleriyle izah ettiği Cenevre modeli çerçevesinde Calvin'in, geleneksel Hıristiyan düşüncede yer alan dini yasa ile müjde arasındaki uzlaşmaz ayrımı oldukça fonksiyonel tarzda yeniden sağlama gayretinde olduğunu vurgulamıştır.

Yazar incelemenin son kısmında, meseleyi güncel bir ideolojiye atfetmiştir. Tarihsel süreç içinde Cenevre modelinden Amerikan Puritan geleneğe kadar uzanan On Emir hükümlerine dayalı Calvinist sosyal düzen ve ahlak anlayışının XIX. yüzyıldan itibaren önemli bir akım olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktığına işaret edilmiştir. Tanrı'nın hukuku anlamına gelen ve ahlaki kuralların Eski Ahit hukuku temelinde tespit edilmesini savunan teolojik bir akım olan teonomi düşüncesinin, tıpkı Calvin'in yaklaşımında olduğu gibi Musa hukukunun seremonik, adli ve moral boyutlarına dikkat çekmektedir. Yazarın bu bölümü işlerken dikkat çektiği temel vurgusu, teonomistlerin Musa hukukunun adli ve moral yönünün günümüzde geçerli olduğunu savunduklarıdır. Dolayısıyla teonomik yaklaşım, sadece moral hukukun değil sivil düzenlemelerin de Hıristiyanlar için normatif bir etkiye sahip olduğunu düşünmüş olmaktadır. On Emir hükümleri, teonomist düşünce tarafından günümüzde geçerliliği şiddetle savunulan Kitab-ı Mukaddes hukukunun kaynağı olarak görülmektedir. Yazar burada, teonomizmin öncüsü sayılan R. J. Rushdoony'nin tezlerine de işaret etmektedir. Örneğin Rushdoony'nin bu ilave olunan açıklayıcı hükümleri "içtihat hukuku" olarak nitelendiği ifade edilmiştir (ss. 127-128). Bu içtihat hukuku olmaksızın Tanrı'nın hukukunun son derece sınırlı bir alana indirilip daraltılacağı düşünülmektedir. Yazarın tanımladığı teonomist düşüncede Kitab-ı Mukaddes hukuku çerçevesinde en ateşli savunulan cezaların başında ise ölüm cezası gelmektedir. Rushdoony "Kitab-ı Mukaddes Hukuku'nun Kurumları" adlı eserinde ölüm cezasının kutsal metin hukukuna dayalı suçlarını üç farklı yerde tekrarlamıştır. Yazar, teonomizmin Eski Ahit hukuku çerçevesinde cezalandı-

rılması gereken suçlar listesini ölüm cezasını gerektiren suçlar bağlamında şu şekilde sıralamıştır (ss. 143-144): Adam öldürmek; bir yargıca karşı saygısızlık etmek; hamile kadının çocuk düşürmesine neden olmak; ölüm cezasını gerektiren bir suç hakkında yalancı şahitlik yapmak; ihmali yüzünde sahibi olduğu boğanın bir insanı öldürmesi; putperestlik; Tanrı'ya karşı küfür; sihir ve büyüçülük; sahte peygamberlik; hayvanla cinsel ilişki kurmak; eşcinsellik; zina yapmak; dinini değiştirmek; tecavüz; ensest ilişki; sept günü kuralına riayet etmemek; anne ve babaya kaba davranış ve saygısızlık; anne ve babaya isyan etmek; adam kaçırmak; ritüel sırasında rahibin içki içmesi; Harun oğullarından başkasının tapınağın eşyasına dokunması.

Sonuç olarak yazarın ifade ettiği şekliyle, günümüz Batı Hıristiyan toplumu içinde Yahudilerin Tevrat hukuku ile Müslümanların İslam şeriatı, Hıristiyanlık dini bağlamında önemli bir tartışmanın gerekçesini oluşturmaktadır. Tartışma, Hıristiyan inancı ile dini hukuk arasındaki teolojik gerilim sonucunu yansıtır mahiyettedir. Pavlus tarafından dini hukuktan arındırılan Hıristiyanlığın Tevrat ve Kur'an'daki gibi din temelli bir hukuk manzumesinden yoksunluğu konusu gittikçe daha fazla sorgulanmaktadır. Özellikle son asırlarda Batı'da etkili olan seküler anlayışa dayalı kanunların göreceliliği ve değişkenliğinin hukukun amaçladığı "adaleti sağlama" işini zaafa uğrattığı en yaygın Hıristiyan kanaatlerinden birisidir. Bu durumda yapılması gereken, diğer dinler gibi kadim köklere ve tabiatüstü bir kaynağa dayanan din temelli bir hukuk sistemine sahip olmaktır. Yazar kitabında, bazı Hıristiyan çevrelerinin işte bu tür bir hukuk sistemi arayışı içinde olduklarına ve en yakın kaynak olarak da Eski Ahit'i görerek Tevrat hukukunun Hıristiyanlar için de uygulanabilirliğini savunduklarına işaret etmektedir.

Kıyasettin KOÇOĞLU

(Yrd. Doç. Dr., Bozok Ü. İlahiyat Fak.)

